

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2193/2022, ECLI:CZ:NS:2023:23.CDO.2193.2022.1

Číslo: 55/2024

Právní věta:

Důvod zamítnout návrh na zrušení rozhodčího nálezu podle § 33 zákona o rozhodčím řízení pro včasné neuplatnění není dán, jestliže straně, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, nebylo zprostředkováno oznámení rozhodce rozhodčímu soudu o okolnostech, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.08.2023

Spisová značka: 23 Cdo 2193/2022

Číslo rozhodnutí: 55

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Podjatost, Rozhodčí řízení

Předpisy: § 11 zákona č. 216/1994 Sb.

§ 12 zákona č. 216/1994 Sb.

§ 33 zákona č. 216/1994 Sb.

§ 8 zákona č. 216/1994 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 2. 2022, sp. zn. 53 Co 320/2021, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 1 domáhal zrušení rozhodčího nálezu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR (dále také jen „rozhodčí soud“) ze dne 28. 4. 2017, sp. zn. Rsp 1119/16 (dále také jen „napadený rozhodčí nálezn“). Namítal, že rozhodčí soud náleznem ze dne 31. 10. 2016, sp. zn. Rsp 808/15 (dále také jen „původní rozhodčí nálezn“), zamítl žalobu, aby žalobce (v rozhodčím řízení žalovaný) uhradil žalované (v rozhodčím řízení žalobkyni) částku 295.932,78 Kč s příslušenstvím. K návrhu žalované na přezkoumání

rozhodčího nálezu přezkumný rozhodčí senát napadeným rozhodčím nálezem rozhodl, že původní rozhodčí nález se mění a žalobě se vyhovuje. Žalobce se domáhal zrušení napadeného rozhodčího nálezu z důvodů upravených v § 31 písm. c) a písm. e) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“), neboť rozhodovali rozhodci, kteří neměli způsobilost být rozhodci, a žalobce neměl možnost věc před rozhodci projednat.

2. Soudy nižších stupňů rozhodovaly o žalobě poté, co Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 18. 11. 2020, sp. zn. [23 Cdo 1337/2019](#), uveřejněným pod číslem 90/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 12. 2018, č. j. 53 Co 301/2018-239, a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

3. Obvodní soud pro Prahu 1 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem (v pořadí druhým) ze dne 2. 6. 2021, č. j. 19 C 48/2017-326, zrušil rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR ze dne 28. 4. 2017, sp. zn. Rsp 1119/16 (výrok I.), a uložil žalované povinnost nahradit žalobci náklady řízení v částce 35.148 Kč ve lhůtě tří dnů od právní moci rozsudku k rukám právního zástupce žalobce (výrok II.).

4. Soud prvního stupně vyšel z toho, že:

a. Účastníci řízení spolu vedli spor o majetkové právo v rozhodčím řízení před rozhodčím soudem.

b. Žalobce ani žalovaná nevznesli v průběhu rozhodčího řízení námitku podjatosti proti rozhodcům JUDr. Ing. O., LL.M., JUDr. V. a JUDr. Z., jmenovaným pro přezkum původního rozhodčího nálezu.

c. Předseda rozhodčího senátu JUDr. Ing. O., LL.M., písemně sdělil rozhodčímu soudu, že advokátní kancelář R. L., v níž působí, poskytla žalované právní pomoc.

d. Jeho prohlášení bylo založeno do rozhodčího spisu, nebylo doručeno účastníkům řízení.

e. Žalobci byl napadený rozhodčí nález doručen dne 19. 5. 2017.

f. Žalobce poté z veřejně dostupných zdrojů a na základě žádostí uplatněných podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, zjistil, že advokátní kancelář R. L. poskytuje právní služby řadě státních orgánů a institucí, mimo jiné také žalované.

g. Z dokazování vyplynulo, že advokátní kancelář R. L., v níž je JUDr. Ing. M. O., LL.M., jednatel a společníkem, poskytovala právní pomoc žalované a poskytuje právní pomoc právnickým osobám propojeným se žalovanou.

h. Žalobce se domáhal zrušení napadeného rozhodčího nálezu z důvodů podle § 31 písm. c) ZRŘ pro podjatost rozhodce JUDr. Ing. M. O., LL.M., a JUDr. Š. Z. a dále podle ustanovení § 31 písm. e) ZRŘ pro nevyhovění jeho žádosti přerušit řízení, pro neprovedení řádného dokazování (toto skutkové tvrzení žalobce v průběhu řízení opustil) a pro nedostatek poučení dle § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“).

5. Soud prvního stupně po provedeném dokazování shledal důvod pro zrušení rozhodčího nálezu dle § 31 písm. c) ZRŘ. Řízení ve věci se zúčastnil rozhodce JUDr. Ing. M. O., LL.M., který neměl způsobilost být rozhodcem, neboť byl pro objektivní pochybnost o nepodjatosti z rozhodování sporu vyloučen. Žalobce o důvodu vyloučení nevěděl, neboť prohlášení tohoto rozhodce neobsahovalo veškeré údaje o případném konfliktu zájmů. Soud prvního stupně uvedl, že obezřetnost účastníka rozhodčího řízení nelze chápat tak, že by měl iniciativně zjišťovat, čím se jednotliví jmenovaní

rozhodci zabývají. Naopak, účastníci rozhodčího řízení mají právo důvěřovat stálému rozhodčímu soudu, že jmenuje nezávislé rozhodce a ti pravdivě vylicí vše, co se jejich vztahů ke stranám sporu a předmětu rozhodčího řízení týká.

6. K tvrzení žalované o opožděnosti námitky podjatosti rozhodce soud prvního stupně odkázal na shora uvedené rozhodnutí dovolacího soudu a doplnil, že i Rozhodčí řád rozhodčího soudu upravuje určité možnosti, kdy lze námitku podjatosti uplatnit i později než před prvním ústním jednáním. Pro přezkum rozhodčího nálezu soudem je stanovena tříměsíční prekluzivní lhůta, tu žalobce včasnou žalobou dodržel. Z dokazování o právní pomoci, kterou poskytuje advokátní kancelář R. L., v níž je rozhodce JUDr. Ing. M. O., LL.M., jednatelem a společníkem, žalované a právnickým osobám, které jsou s ní propojeny, zejména třem ministerstvům, která vykonávají v žalované bance práva státu jako akcionáře - MPO, MF a MMR, vyplynulo, že rozsah této právní pomoci je značný; období, ve kterém se tato právní pomoc poskytuje, se překrývá s obdobím probíhajícího sporu žalobce a žalované a předmětným rozhodčím řízením nebo minimálně nejde o dobu nikterak vzdálenou. Současně má tato právní pomoc značný hospodářský význam pro advokátní kancelář rozhodce. Šlo o činnosti, které Pravidla pro rozhodčí řízení UNCITRAL a Směrnice IBA (Směrnice International Bar Association z roku 2014) řadí do tzv. červeného seznamu [„Advokátní kancelář rozhodce má významný obchodní vztah s jednou ze stran či právnickou osobou propojenou s jednou ze stran, rozhodce pravidelně poskytuje právní rady straně, která rozhodce jmenovala, nebo právnické osobě propojené s takovou stranou, ačkoli ani rozhodce ani jeho advokátní kancelář z tohoto vztahu nemají významný finanční příjem“]. Popsané činnosti advokátní kanceláře R. L. vyloučily rozhodce JUDr. Ing. M. O., LL.M., z rozhodování sporu, a proto soud prvního stupně přikročil ke zrušení rozhodčího nálezu dle § 31 písm. c) ZŘŘ.

7. K odvolání žalované Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 3. 2. 2022, č. j. 53 Co 320/2021-368, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že zamítl žalobu o zrušení rozhodčího nálezu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky ze dne 28. 4. 2017, sp. zn. Rsp 1119/16 (první výrok), a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení před soudy všech stupňů 52.118,50 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám advokáta Mgr. M. Š. (druhý výrok).

8. Odvolací soud k otázce podjatosti rozhodců dovodil, že rozhodce JUDr. Ing. M. O., LL.M., byl vyloučen z projednávání a rozhodnutí věci účastníků v předmětném přezkumném rozhodčím řízení. Situace, kdy advokátní kancelář předsedy rozhodčího senátu přímo v době, kdy probíhalo předmětné rozhodčí řízení, zastupovala žalovanou jako jednu ze stran rozhodčího sporu, byla způsobilá založit pochybnost o jeho nepodjatosti, byť se rozhodce subjektivně podjatým necítil.

9. Odvolací soud proto dále posuzoval, zda námitku podjatosti rozhodce mohl žalobce uplatnit v rozhodčím řízení nejpozději, než začal jednat ve věci samé.

10. K tomu odvolací soud vyšel ze zjištění, že v řízení bylo prokázáno, že dne 13. 1. 2017 JUDr. Ing. M. O., LL.M., doručil rozhodčímu soudu písemné sdělení o přijetí funkce předsedy rozhodčího senátu, v němž prohlásil, že je nezávislý na stranách sporu a zůstane nezávislým, že neexistují skutečnosti nebo okolnosti, které by mohly vyvolat důvodné pochybnosti o jeho nezávislosti či nepodjatosti, nicméně považuje za nutné uvést, že „Advokátní kancelář R. L., ve které je společníkem, poskytuje právní poradenství ČMZRB ve věci veřejné zakázky na dodávku nového informačního EPR systému. Toto poradenství nesouvisí s předmětem sporu, vedeného u Rozhodčího soudu pod sp. zn. Rsp 1119/16. Osobně se tohoto poradenství neúčastní“. Sdělení bylo založeno do rozhodčího spisu. Z rozhodčího spisu, který byl k důkazu proveden, se také podává, že již v lednu 2017 byly strany o složení rozhodčího senátu informovány, když oznámení o složení senátu bylo rozhodčím soudem vypraveno 17. 1. 2017.

11. Odvolací soud uvedené posoudil tak, že jakkoli by ve věci mohly být dány důvody pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ZRR, žalobě nelze vyhovět proto, že tento důvod jeho zrušení žalobce neuplatnil v rozhodčím řízení nejpozději, než začal ve věci jednat, ačkoli jej uplatnit mohl.

12. Uvedené odvolací soud odůvodnil s tím, že v rozhodčím řízení byl žalobce (tam žalovaný) zastoupen advokátem, vědom si toho, že řízení je vedeno před stálým rozhodčím soudem, a byl po dobu delší než jeden měsíc před jednáním přezkumného rozhodčího senátu informován o jeho složení. Za takového stavu se odvolacímu soudu jeví jako opodstatněný argument žalované, že žalobce měl možnost před tím, než začal ve věci jednat, seznámit se s prohlášením předsedy rozhodčího senátu. Mohl tedy mít k dispozici informace v tomto prohlášení obsažené, tedy informace o tom, že kancelář JUDr. O. aktuálně smluvně pracuje pro druhou stranu sporu. Jakkoli v prohlášení uvedená informace nebyla vyčerpávající, spolehlivě umožňovala namítat před zahájením jednání pro vztah kanceláře předsedy senátu ke straně sporu jeho vyloučení z projednávání a rozhodnutí věci, případně žádat upřesnění obsahu a rozsahu poskytovaného právního poradenství a v návaznosti na něj uvážit, zda námitka bude vznesena či nikoli.

13. Odvolací soud uvedl, že podstatné informace o intenzivním zapojení minimálně předsedy rozhodčího senátu a advokátní kanceláře, jejímž je společníkem, do poskytování služeb, poradenství a zastoupení ministerstev ovládajících žalovanou, mohl žalobce bez jakýchkoli časově či věcně náročných postupů získat s dostatečným předstihem před zahájením jednání rozhodčího senátu. Již z internetové prezentace kanceláře se podle názoru odvolacího soudu podává dostatek informací umožňujících účastníku, který má pochybnosti o nepodjatosti rozhodce, namítat jeho vyloučení, případně před zahájením jednání výslovně požádat o bližší upřesnění informací.

14. Z výše uvedených důvodů odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně změnil a žalobu zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

15. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce (dále též „dovolatel“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle ustanovení § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny.

16. Dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) dovolatel spatřuje v tom, že odvolací soud nesprávně:

a. klade žalobci k tíži, že nenahlédl do rozhodčího spisu, neseznámil se s prohlášením předsedy rozhodčího senátu JUDr. Ing. M. O., LL.M., ze dne 13. 1. 2017 a nenamítal jeho podjatost dříve, než začal jednat ve věci samé,

b. klade žalobci k tíži, že na internetových stránkách advokátní kanceláře předsedy rozhodčího senátu JUDr. Ing. M. O., LL.M., nevyhledal informace o vazbách této kanceláře na ministerstva ovládající žalovanou,

c. bagatelizuje význam vztahů mezi advokátní kanceláří předsedy rozhodčího senátu JUDr. Ing. M. O., LL.M., a ministerstvy, které žalovanou ovládají, které jsou však podle provedeného dokazování před soudem prvního stupně dlouhodobé, rozsáhlé a hospodářsky významné,

d. zcela pomíjí, že nejvýznamnější informace o důvodech podjatosti předsedy rozhodčího senátu mohl žalobce získat pouze na základě žádosti o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb. adresované žalované, MMR, MPO a MF,

e. *de facto* schvaluje zásadně vadný postup žalované, rozhodčího soudu a předsedy rozhodčího

senátu JUDr. Ing. M. O., LL.M., který je v extrémním rozporu se zásadami spravedlnosti.

17. Dovolatel dále namítá rozpor výroku o nákladech řízení se zásadami spravedlnosti a rozpor napadeného rozhodnutí se zásadami spravedlivého procesu.

18. Na tomto základě navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že žalobě vyhoví, a uložil žalované povinnost zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení před soudy všech stupňů, nebo aby napadený rozsudek zrušil a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

19. Žalovaná se k dovolání vyjádřila v tom smyslu, že v podaném dovolání postrádá bližší dovolací argumentaci k přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. Jestliže dovolací soud dospěje k závěru o přípustnosti dovolání, navrhuje žalovaná, aby dovolání žalobce zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

20. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou, za kterou jedná osoba s právnickým vzděláním ve smyslu § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř., se zabýval přípustností dovolání.

21. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

22. Dovolání žalobce v části, ve které směřuje proti výroku rozsudku odvolacího soudu, v němž odvolací soud rozhodl o nákladech řízení, není přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř., podle kterého dovolání podle § 237 o. s. ř. není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroků o nákladech řízení.

23. Dovolání je však přípustné k řešení otázky výkladu a aplikace § 33 ZRŘ, jde-li o uplatnění důvodů zrušení rozhodčího nálezů spočívajících v namítané podjatosti rozhodce, která za specifické situace jako v projednávané věci v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

24. Dovolání je též důvodné.

Rozhodná právní úprava

25. Podle § 8 ZRŘ rozhodce je vyloučen z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti (odst. 1). Ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen (odst. 2).

26. Podle § 11 ZRŘ nestanoví-li tento zákon jiné důvody, je již určený nebo jmenovaný rozhodce vyloučen z projednávání věci, jestliže dodatečně vyjdou najevo okolnosti uvedené v § 8.

27. Podle § 12 ZRŘ již určený nebo jmenovaný rozhodce, u něhož vyšly najevo okolnosti uvedené v §

11, je povinen se funkce rozhodce vzdát (odst. 1). Nevzdá-li se rozhodce funkce, mohou se strany dohodnout o postupu při jeho vyloučení. Kterákoli ze stran může podat návrh, aby o vyloučení rozhodl soud (odst. 2).

28. Podle § 31 ZRŘ soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže

- a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu,
- b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje,
- c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem,
- d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců,
- e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat,
- f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému,
- g) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

29. Podle § 33 ZRŘ soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé.

Vývoj a závěry dosavadní judikatury k nezávislosti a nestrannosti rozhodce

30. Posuzování významu nezávislosti a nestrannosti rozhodců a právního následku nedostatku nezávislosti a nestrannosti rozhodce na rozhodčí doložky a rozhodčí nálezy doznalo v judikatuře Nejvyššího soudu v posledních letech určitého vývoje.

31. V soudní praxi lze přitom vysledovat tři období vývoje. Jak připomíná již usnesení ze dne 18. 11. 2020, sp. zn. [23 Cdo 3972/2019](#), uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 48/2021 (dále jen „R 48/2021“), do roku 2010, od roku 2010 do roku 2017 a období následné. Přibližně do roku 2010 šlo o liberální přístup soudů k možnostem sjednávání rozhodčích doložek, zejména ke způsobu určení rozhodce. Nerezonoval přitom ani problém nezávislosti a nestrannosti rozhodců. Ke změně došlo po roce 2010, kdy judikatura přistoupila k restriktivnímu výkladu v možnostech volby rozhodce zejména prostřednictvím appointing authority (od uveřejnění usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. [12 Cmo 496/2008](#), ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 45/2010), poté Nejvyšší soud sjednotil judikaturu v souladu s tímto závěrem usnesením velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. [31 Cdo 1945/2010](#) (uveřejněným pod č. 121/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). K rozšíření posuzování neplatnosti rozhodčích doložek do exekučních poměrů následně došlo usnesením velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. [31 Cdo 958/2012](#) (uveřejněným pod č. 92/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

32. I v souvislosti s přijetím nové úpravy soukromého práva v občanském zákoníku z roku 2012 došlo k přijetí rozhodnutí Nejvyššího soudu (srov. již citovaný [R 48/2021](#) a rozsudek ze dne 18. 11. 2020, sp. zn. [23 Cdo 1337/2019](#), uveřejněný pod číslem 90/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „R 90/2021“), která zdůrazňuje význam požadavku nezávislosti a nestrannosti rozhodce, nikoli

však s právním důsledkem neplatnosti rozhodčí doložky, ale jako důvod vyloučení rozhodce, příp. jako důvod zrušení rozhodčího nálezu. Je přitom zdůrazňována právní úprava zákona o rozhodčím řízení, mj. povinnosti toho, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen (srov. § 8 odst. 2 ZRŘ).

33. Nejvyšší soud právě již v předchozím (kasačním) rozhodnutí v této věci, a to [R 90/2021](#), blíže odůvodnil závěr, dle kterého je rozhodce podle § 8 ZRŘ vyloučen nikoli pro porušení jeho oznamovací povinnosti, nýbrž pro jeho poměr k věci, k účastníkům nebo jejich zástupcům a s tím spojenou důvodnou pochybnost o jeho nepodjatosti. Porušení oznamovací povinnosti takového rozhodce může mít však význam v poměrech řízení o zrušení rozhodčího nálezu, jestliže v důsledku neoznámení rozhodujících skutečností rozhodcem nemohl žalobce případně uplatnit tyto skutečnosti v rozhodčím řízení dříve, než začal jednat ve věci samé (bod 27 a 28 odůvodnění rozhodnutí). Podle [R 48/2021](#) potom platí, že nedostatek nezávislosti či nestrannosti rozhodce nebo osoby určující rozhodce nezpůsobuje sám o sobě neplatnost samotné rozhodčí doložky, takový nedostatek se současně nepresumuje, ale je předmětem dokazování. Je tak na tom, kdo se dovolává, že rozhodoval vyloučený rozhodce, aby takové okolnosti prokázal.

Nedostatek nezávislosti a nestrannosti rozhodce jako důvod zrušení rozhodčího nálezu

34. Vnitrostátní právní úpravy zásadně nepřipouští uplatnění důvodů podjatosti bez omezení nebo až v rámci návrhu na zrušení rozhodčího nálezu. Uvedené platí bez výjimky u důvodů, které jsou straně známy nebo jí byly rozhodcem oznámeny. Stejným způsobem se k uplatnění důvodů podjatosti staví i rozhodčí řády. Důvod tohoto postupu je logický a pragmatický. Stranám by totiž nemělo být umožněno, aby námitku podjatosti vznášely až podle toho, jak rozhodčí řízení dopadne. Tím by totiž docházelo k potírání základních charakteristik rozhodčího řízení, ke zbytečnému prodlužování trvání sporu, délky řízení a ke zvyšování nákladů řízení (srov. v literatuře takto Ryšavý, L. Nezávislost a nestrannost rozhodce. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 218, s. 140).

35. Obdobně je v literatuře poukazováno na to, že koncepce vyjádřená v § 33 věta první ZRŘ současně vyjadřuje, že je v rozporu s právem a je zneužitím práva, pokud by strana v řízení, kdy námitku mohla uplatnit, takto neučinila, a druhá strana se tak díky její nečinnosti a neuplatnění práva z její strany mohla spoléhat na splnění podmínek řízení. Lze tak vycházet z abstraktní zásady, podle níž strana ztrácí právo kvůli své nečinnosti po delší dobu, kdy se s ohledem na objektivní okolnosti může jiná osoba spoléhat na to, že takové právo nebude uplatněno; opožděné uplatnění práva je tak v rozporu s dobrou vírou a právní jistotou. V souladu s praxí tuzemského civilního procesu pak § 33 ZRŘ ony objektivní okolnosti a dostatečný časový prostor na uplatnění práva váže na okamžik, kdy strana, která by námitku učinit mohla, začne jednat ve věci samé (srov. Bělohlávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, § 33, m. č. 33.10).

36. Možnost účastníka dovolávat se zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ZRŘ z důvodu vyloučení rozhodce je tedy z časového hlediska zákonem omezena. Podle § 33 ZRŘ soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé. Okolnosti svědčící o důvodu pochybovat o nepodjatosti rozhodce účastníku známe již v rozhodčím řízení dříve, než tento účastník začal ve věci jednat, tak nemohou být účastníkem s úspěchem uplatňovány v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnil-li je v rozhodčím řízení nejpozději, než začal jednat ve věci samé.

37. Avšak situace, kdy straně nebylo umožněno vůbec uplatnit tyto námitky v rozhodčím řízení, a neměla tedy možnost namítat vyloučení takového rozhodce z projednávání a rozhodnutí věci jenom

proto, že strana o daném důvodu nevěděla, neboť rozhodce například opomněl (ať již úmyslně nebo nevědomě) určitou okolnost oznámit, opodstatňuje závěr, že vyloučení rozhodce je přípustným důvodem zrušení rozhodčího nálezu. Strany v dané situaci nemají jinou možnost procesní obrany ([R 90/2021](#), bod 34 odůvodnění).

38. Zákon o rozhodčím řízení především předpokládá, že je to v první řadě sám rozhodce, u něhož je dán důvod pochybovat o jeho nepodjatosti se zřetelem na jeho poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům, kdo by měl reagovat na své vyloučení, splnit svou oznamovací povinnost a jsou-li splněny zákonné předpoklady, funkce rozhodce se vzdát (§ 8, § 11 a § 12 odst. 1 ZRŘ).

39. Právě proto, aby strany mohly adekvátně zhodnotit, zda námitku podjatosti uplatní či nikoliv, zakládá právní úprava oznamovací povinnost rozhodce v § 8 odst. 2 ZRŘ, jemuž odpovídá právo účastníka rozhodčího řízení být seznámen s existujícím vztahem rozhodce k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům a vyhodnotit, zda tento vztah zakládá důvodné pochyby o nepodjatosti rozhodce.

40. Jak dovolací soud uvedl již v citovaném rozsudku [R 90/2021](#), jde o základní právo strany rozhodčího řízení dozvědět se o možných okolnostech, které mohou svědčit o tom, že rozhodčí nález v rozhodčím řízení posléze vydaný může trpět deficitem nezávislého či nestranného rozhodnutí. Účelem tohoto instrumentu je poskytnout stranám maximum informací, podle nichž by měly být strany schopny vyhodnotit, zda informace uvedené rozhodcem jsou z jejich pohledu dostatečně závažné a zda představují důvod pro uplatnění námítky proti rozhodci.

41. Účelem ustanovení § 33 ZRŘ je tedy snaha vyloučit možné zrušení rozhodčího nálezu tehdy, kdy strana na důvody podjatosti, které jí byly známy nebo mohly být známy v průběhu rozhodčího řízení, adekvátně nereagovala vznesením včasné námítky podjatosti na straně rozhodce. Jinými slovy úprava § 33 ZRŘ předpokládá, že soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu proto, že ve věci rozhodoval vyloučený rozhodce [§ 31 písm. c) ZRŘ], jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení (nejpozději, než začala jednat ve věci samé). Posouzení toho, zda strana mohla takový důvod v rozhodčím řízení uplatnit, však v sobě zahrnuje nutně zjištění o vědomosti strany o okolnostech nasvědčujících o vyloučení rozhodce (tedy zda strana o těchto okolnostech věděla, či mohla vědět). Podle § 8 odst. 2 ZRŘ ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen. Účastník rozhodčího řízení tak racionálně spoléhá na to, že ze strany rozhodce (či rozhodčího soudu) mu budou dle § 8 odst. 2 ZRŘ sděleny všechny informace, podle nichž může vyhodnotit, zda vztah rozhodce k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům představuje důvod pro uplatnění námítky proti rozhodci. Vzhledem k právní úpravě oznamovací povinnosti nelze klást k tíži účastníku rozhodčího řízení skutečnost, že tyto informace aktivně nezjišťoval.

Posouzení v poměrech projednávané věci

42. Vztaženo do poměrů projednávané věci z uvedeného plyne, že nelze přisvědčit závěru odvolacího soudu, že žalobce „mohl bez jakýchkoli časově či věcně náročných postupů získat s dostatečným předstihem před zahájením jednání rozhodčího senátu podstatné informace o intenzivním zapojení předsedy rozhodčího senátu a advokátní kanceláře, jejímž je společníkem, do poskytování služeb, poradenství a zastoupení ministerstev ovládajících žalovanou a již z internetové prezentace kanceláře získat dostatek informací umožňujících účastníku, který má pochybnosti o nepodjatosti rozhodce, namítnout jeho vyloučení, případně před zahájením jednání výslovně požádat o bližší upřesnění informací“. Naopak lze přisvědčit právnímu závěru soudu prvního stupně, že „obezřetnost účastníka rozhodčího řízení nelze chápat tak, že by měl iniciativně zjišťovat, čím se jednotliví jmenovaní rozhodci zabývají. Naopak účastníci rozhodčího řízení mají právo důvěřovat stálému

rozhodčímu soudu, že jmenuje nezávislé rozhodce a ti pravdivě vylicí vše, co se jejich vztahů ke stranám sporu a předmětu rozhodčího řízení týká“.

43. Právě soudem prvního stupně odkazovaný princip důvěry se projevuje i v uvážení druhého okruhu okolností týkajících se možného vyloučení rozhodce, kdy ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů plyne, že sám rozhodce ve svém písemném prohlášení sdělil rozhodčímu soudu, že advokátní kancelář, v níž působí, poskytla žalované právní pomoc. Jeho prohlášení bylo založeno do rozhodčího spisu, nebylo však rozhodčím soudem ani rozhodcem jinak zprostředkováno účastníkům řízení.

44. Samotné zaznamenání důvodů podjatosti u rozhodčího soudu, bez jejich dalšího zprostředkování účastníkům rozhodčího řízení, neodůvodňuje odepření možnosti namítat v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, že rozhodčí nález vydal vyloučený rozhodce, proto, že účastník řízení důvody podjatosti v rozhodčím řízení neuplatnil, ačkoliv mohl.

45. Podle § 8 odst. 2 ZRŘ ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen. Účelem splnění oznamovací povinnosti podle § 8 odst. 2 ZRŘ je zřetelně zprostředkovat tuto informaci účastníkům rozhodčího řízení. V případě, kdy rozhoduje nikoli rozhodčí soud, ale (jediný) rozhodce, potom přímo tímto rozhodcem. V případě, kdy rozhoduje rozhodčí soud, potom tímto soudem. Ostatně i v projednávané věci ze svědecké výpovědi JUDr. Ing. M. O., LL.M., vyplynulo, že ten měl za to, že rozhodčí soud vyplněné formuláře (jež obsahovaly informace o konfliktu zájmu) stranám rozesílá.

46. Při uvážení účelu, pro který je v § 33 ZRŘ omezena možnost zrušení rozhodčího nálezu, je tak splnění oznamovací povinnosti ve smyslu § 8 odst. 2 ZRŘ nutno posuzovat z pohledu účastníků rozhodčího řízení, neboť právě účastník musí být adresátem těchto skutečností, aby mohl náležitě posoudit, zda uplatní námitku podjatosti či nikoliv. Právě z důvodu legitimního očekávání na straně účastníka řízení, který může důvodně spoléhat na to, že informace o možné podjatosti rozhodce mu budou včas sděleny, nelze dovodit, že tato informační povinnost by byla dostatečně nahrazena tím, že tyto údaje budou založeny do rozhodčího spisu. V nyní projednávané věci dovolací soud posuzoval konkrétní situaci, kdy rozhodce sdělil rozhodčímu soudu konkrétní okolnosti o jeho postavení k účastníkům. Dovolací soud v této souvislosti podotýká, že se tak v projednávané věci neuplatní některé obecné dílčí právní závěry o nahlížení do spisu vyjádřené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. [23 Cdo 2924/2010](#) (přijaté navíc před vývojem judikatury popsáním v bodě 31 a 32 důvodů rozhodnutí v nyní projednávané věci).

47. Přiměřeně (§ 30 ZRŘ) lze v této souvislosti odkázat na závěry rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, podle níž nahlížení do spisu je realizací práva (nikoli povinnosti), jež nelze bez dalšího považovat za okamžik, kdy byla účastníku řízení doručena písemnost, neboť při něm není vyvíjena žádná aktivita směřující k doručení písemnosti (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 2022, sp. zn. [27 Cdo 348/2021](#), a obdobný závěr týkající se doručení hmotněprávního jednání vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2021, sp. zn. [28 Cdo 1524/2020](#)).

48. Obdobný standard ochrany účastníka rozhodčího řízení ve vztahu k jeho možnostem namítat podjatost lze ostatně vysledovat i v rozhodčích rádech mezinárodních rozhodčích soudů. L. Ryšavý poukazuje na to, že není povinností stran provádět nějaká šetření, zda důvod podjatosti existuje či nikoli. Rozhodčí řády ukládají potenciálním rozhodcům, aby vedle souhlasu se jmenováním podepsali také prohlášení o nezávislosti a nestrannosti a písemnou formou sdělili sekretariátu rozhodčího soudu relevantní okolnosti, které pak sekretariát předá stranám sporu a dá jim lhůtu, aby se k nim vyjádřily (s poukazem na § 11 odst. 2 Rozhodčích pravidel ICC in: Ryšavý, L. Nezávislost a nestrannost rozhodce. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 218, s. 141).

49. Posouzení, zda strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé, je třeba zkoumat v každém jednotlivém individuálním případě. Situace, kdy takovým důvodem zrušení rozhodčího nálezu má být vyloučení rozhodce a strana neměla možnost namítnout vyloučení takového rozhodce z projednávání a rozhodnutí věci jenom proto, že o daném důvodu nevěděla (neboť rozhodce například opomněl, ať již úmyslně nebo nevědomě určitou okolnost oznámit, případně takto rozhodčímu soudu oznámené okolnosti nebyly straně zprostředkovány), opodstatňuje závěr, že vyloučení rozhodce je přípustným důvodem pro posuzování předpokladů zrušení rozhodčího nálezu. Strany v dané situaci podle judikatury Nejvyššího soudu nemají jinou možnost procesní obrany. Již v právních závěrech [R 90/2021](#) bylo demonstrativním způsobem poukazováno na jeden z příkladů, kdy strana rozhodčího řízení neměla možnost namítnout vyloučení rozhodce (nesplní-li rozhodce oznamovací povinnosti rozhodce vůbec). Takovou okolností je však i situace, splní-li rozhodce svou oznamovací povinnost vůči rozhodčímu soudu, stranám rozhodčího řízení však informace o možné podjatosti nejsou rozhodčím soudem zprostředkovány a strana rozhodčího řízení nemá možnost podjatost rozhodce namítnout.

50. Lze tak uzavřít, že důvod zamítnutí návrhu na zrušení rozhodčího nálezu podle § 33 zákona o rozhodčím řízení není dán tehdy, jestliže straně, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, nebylo zprostředkováno oznámení rozhodce rozhodčímu soudu o okolnostech, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti. Právní posouzení odvolacího soudu je tudíž nesprávné.

51. Nejvyšší soud s ohledem na výše uvedené shledal, že rozhodnutí odvolacího soudu není správné a dovolání je důvodné. Z toho důvodu napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) zrušil. Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud (soud prvního stupně) závazný (§ 243g odst. 1 věta první o. s. ř.). Protože se tímto rozhodnutím řízení ve věci nekončí, bude i o náhradě nákladů tohoto dovolacího řízení rozhodnuto v konečném rozhodnutí soudu prvního stupně, popř. odvolacího soudu.